

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

ILJA JEFIMVIČ REPIN

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gabriela Saligerová

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

PLZEŇ 2015

Vedoucí práce: Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta pedagogická
Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Gabriela SALIGEROVÁ**
Osobní číslo: **P12B0439P**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání**
Název tématu: **Ilya Jefimovych Repin**
Zadávající katedra: **Katedra ruského a francouzského jazyka**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení hypotéz a postupů pro zpracování tématu bakalářské práce; prostudování odborné literatury věnované životu a dílu I.Je.Repina
2. Nastínění hlavních etap tvorby a její charakteristika
3. Výtvarná tvorba ovlivněná zahraničními cestami
4. Z korespondence I.Je. Repina s umělci a spisovateli
5. Sestavení slovníčku, autentického materiálu apod.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- Obrazy; Kresby / Il'ja Jefimovič Repin; přeložil Josef Zumr; Úvod napsal Grigorij Jur'jevič Sternin. - 1. čes. vyd. - Praha: Odeon, 1985. - 286 s.: 193 reprod. v obr. příl., reprod. v kat. děl., fot.
- REPIN, Il'ja Jefimovič / Vladimír Fiala. - 1. vyd. - Praha: Orbis, 1952.- 89, [9] s., [136] s. obr. příl.
- REPIN: malíř ruského lidu / Luboš HLAVÁČEK. - 1. vyd. - Praha: Orbis, 1953. - 29, [3] s., 12 obr. příl.
- ČURAK, Galina Sergejevna. I. Repin: iz sobranija gosudarstvennoj Tret'jakovskoj galerii: živopis': al'bom. Moskva: Izobrazitel'. iskusstvo, 1987. 48 s
- KIŠKIN, Lev Sergejevič. Češskije svjazi I.Je.Repina. Moskva: Akademia nauk SSSR, 1982, s.98-109
- MORGUNOVA-RUDNICKAJA, Natalija Danilovna. Il'ja Repin: Žizn' i tvorčestvo. Moskva: Iskusstvo, 1965. 296 s.
- REPIN, Il'ja. Živopis' / Il'ja Jefimovič Repin; Avt. vstup. stat'ji Grigorij Jur'jevič Sternin: Grafika; Sost. N. A. Vatenin. - Leningrad: Avrora, 1985. - 290 s.: 193 čb. a barev. reprod., fot. ISBN 5-7300-0099-5
- REPIN, Il'ja Jefimovič. Tolstoj, L.N. Pis'ma I.Je.Repina. Sv.1 Perepiska s L.N.Tolstym i jego sem'jej / Pis'ma podgotovl. k pečati i primečanija k nim sostavl.: V.A.Ždanovym a E.Je. Zajdenšnur. Moskva: Iskusstvo, 1949. 149 s.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

Katedra ruského a francouzského jazyka

Datum zadání bakalářské práce:

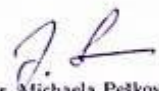
27. května 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. dubna 2015

Doc. PaedDr. Jana Coufalová, CSc.
děkanka

Mgr. Michaela Pešková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 11. srpna 2014

Prohlašuji,

že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Jiřině Svobodové, CSc., která mi po celou dobu psaní bakalářské práce pomáhala svým odborným vedením, radami, připomínkami a trpělivostí.

Také bych chtěla poděkovat všem pedagogům Západočeské univerzity za poskytnutí možnosti studovat na této univerzitě a za pochopení a pomoc během mého studia.

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	8
1. ILJA JEFIMOVIČ REPIN V RANÉM VĚKU A JEHO UMĚLECKÉ PRVOTINY	9
1.1. Tatjana Štěpanovna	10
1.1. Bratranec Troňka	10
1.2. Ilja Jefimovič a topografický oddíl a malíř Bunakov	11
1.3. Repinovy první zakázky	12
2. REPINOVO STUDIUM V PETROHRADU	13
2.1. Stav společnosti v Petrohradu v době Repinova studia a jeho politické aktivity	13
2.2. Nikolaj Gavrilovič Černyševskij	14
2.3. Odvážný čin třinácti studentů	14
2.4. Předvižníci	15
2.5. Soukromé hodiny u Kramského	16
2.6. Nástup na Akademii	17
2.7. Burlaci na Volze (1870 – 1873)	17
2. REPINŮV STUDIJNÍ POBYT V ZAHRANIČÍ	20
2.1. Vídeň	20
3.2. Itálie	20
2.2. Paříž	21
3.3.1. Pařížská tvorba	22
3. VZDĚLANCI, KTERÍ OVLIVNILI REPINOVU TVORBU	23
4.1 VLV VLADIMÍRA VASILJEVIČE STASOVA	23
4.2. PAVEL MICHAJLOVIČ TREŤJAKOV A TREŤJAKOVSKÁ GALERIE V MOSKVĚ	24
4.2.1. Treťjakovská galerie	24
4. REPINŮV NÁVRAT DO RODNÉ VLASTI	25
4.1. Křížové procesí	25
5.1.1. Křížové procesí v Kurské gubernii	26
5.2. Revolucionářská tvorba	27
5.2.1. Zatčení propagátora (Zatčení agitátora)	28

5.2.2. Nečekali ho	28
5.2.3. Carevna Sofie (Carevna Sofie Alexejevna za rok po jejím zavření do Novoděvičího kláštera, v době poprav střelců a mučení jejího služebnictva v roce 1698)	30
5.2.4. Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581 (1881-1885)	31
4.2. Repin – člověk svobodmilovný	32
5.3.1. Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi (1880 – 1891).....	32
5. PODZIM AUTOROVA ŽIVOTA A JEHO DÍLO	34
5.1. Portréty Ilji Jefimoviče Repina	34
5.2. Poslední vrcholné dílo („Zasedání státního kabinetu“).....	34
5.3. Repin a bolševické vláda.....	35
ZÁVĚR	36
RESUMÉ.....	37
РЕЗЮМЕ.....	37
SUMMARY	37
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	38
PŘÍLOHY	39
Přílohy č. 1:	39

ÚVOD

Charakteristickým znakem tohoto století je obrovský a rychlý vývoj společnosti po všech stránkách. S tím souvisí i upadající zájem o kulturu, umění a zvláště knihy, jež rozšiřují naše vědění nejen o minulost, ale zavádí nás také do současnosti. Jako omluvu používáme fakt, že doba je uspěchaná a tudíž na vše ostatní máme méně času. Někteří lidé považují knihy za artefakt, který patří výhradně do muzea, poněvadž se vše dá v dnešní době najít na internetu. Ano, to je pravda, přesto se domnívám, že by knihy měly zůstat nedílnou součástí našich životů, protože internet, dnes tak opěvovaný, se soustřeďuje na přítomnost a budoucnost, leč minulost ho tolik nezajímá. Při psaní bakalářské práce bych se bez knih neobešla a jsem ráda, že po dlouhém hledání se mi je podařilo najít.

Cílem mé bakalářské práce je zmapování života a popis nejdůležitějších děl I. J. Repina, ruského realistického malíře z konce 19. století. V ruské kultuře je mnoho vynikajících a světově uznávaných umělců. Repina jsem si vybrala proto, že mě zaujalo jeho dílo a chtěla jsem se o něm dozvědět více.

Bakalářskou práci tvoří šest kapitol. Repinova díla se prolínají s jeho osobním životem, proto je struktura práce koncipována chronologicky. K jednotlivým životním etapám jsou vybrána a přiřazena jeho díla, která spadají do tohoto časového úseku. První kapitola se bude zabývat dětstvím a rodinou, která ovlivnila Repina. Ve druhé kapitole se pokusíme popsat jeho začátky na studiích v Petrohradu včetně popisu díla. Třetí kapitola se bude věnovat Repinovu studijnímu pobytu v zahraničí a jeho práci. Ve čtvrté kapitole se zaměříme na osobnosti, které ovlivnili Repinovu profesní dráhu. Pátá kapitola je věnována jeho návratu ze studijní cesty zpět

do rodné vlasti a popisu jeho děl. V šesté kapitole se zaměříme na jeho život ve Finsku a posléze na návrat do rodného Ruska.

1. ILJA JEFIMVIČ REPIN V RANÉM VĚKU A JEHO UMĚLECKÉ PRVOTINY

Narodil se 24. 4. 1844 (podle starého Juliánského kalendáře 5.8 1844) v městečku Čugujevo na předměstí Osinovky, v Charkovské gubernii a pocházel z kozáckého rodu. Byl synem vojenského osídlence. Vyrůstal v době, kdy ke svému vrcholu spěla despotická vláda Mikuláše I.

Městečko, ve kterém se Ilja Repin narodil, vzniklo tak, že kdysi hulánský pluk, změnili ve vojenské osídlenec a takto založili městečko Čugujevo. Tito vojáci se museli bez odporu přestěhovat se svými rodinami i s majetkem a usadit se v tomto městě. Povolání vojenského osídlenec, které jim bylo vnuceno, se dědilo z generace na generaci. Jelikož se vojáci nesměli stěhovat, ženit bez souhlasu vrchnosti a museli chodit do státních škol, zajistilo si tak Rusko generaci nových vojáků.

Repinovo dětství nebyla žádná procházka růžovým sadem. Repinova otce přeložili do vzdálené posádky a jeho matka tak zůstala sama se třemi dětmi. Byla bez finančních prostředků odkázána na projevy dobré vůle ostatních obyvatel. Rodina žila v bídě, jakou si ani neumíme představit. Ilja Jefimovič vídával svého otce velmi sporadicky. Jako každý malý chlapec si přál být se svým otcem. Chvilky, které však spolu mohli trávit, byly krátké. Během jejich života v Čugujevu je i s ostatními vojáky vyhnali na nějaký čas do Kyjeva. Jejich poměry se trochu zlepšily až po návratu otce Jefima Vasilijeviče Repina, který začal obchodovat s koňmi. Koně si s sebou přihnal z Donu. Živnost zajistila rodině nový příjem, díky kterému se zvedla i jejich životní úroveň.

V tomto období se také u mladého Ilji začaly projevovat umělecké sklony a zároveň obchodní duch. K umění ho přivedla dětská hra - vystřihovánky. Koníčky, vojáčky a rytíři, které s tak velkou láskou kreslil, a které mu jeho starší sestra Ušťa pomáhala vystřihovat, pak vystavovali v oknech svého domu. Kolemjdoucí si je se zalíbením prohlíželi. Obrázky se jim natolik líbily, že zatoužili mít je také ve svých oknech. Pro Repina to byli první zákazníci.

1.1. Tatjana Štěpanovna

Tatjana Štěpanovna byla Repinova maminka, na kterou s tak velkou láskou po celý svůj život vzpomínal, a která měla velký vliv na jeho budoucí život. Byla mu osobou blízkou. Měl v ní přítelkyni a oporu. V jeho očích byla tou nejskromnější, nejchytřejší a nejdobrosrdečnější osobou, kterou znal. Tatjana měla tři sourozence. Bratra Dimitrije a dvě sestry: Grušu a Paraňju. Bratr Dimitrij se vypracoval až na úředníka, ale její sestry zůstaly po celý život negramotné. Spolu s bratrem oba milovali četbu, ve které se je rodiče snažili podporovat a rozvíjet jejich obzory. Tatjana často čítávala Žukovského poezii a dokonce ji některé z jeho básní zaujaly natolik, že si je zapamatovala a dokázala je odrecitovat z paměti. Vedla bohoslužby, při kterých všichni tiše poslouchali Tatjanin hlas, poněvadž překrásně četla. I přesto, že rodina Repinů nebyli starověrci¹, Tatjana převzala některé z jejich myšlenek. Jako příklad nám poslouží to, že užívání tabáku (kouření) považovala za největší hřích. Svě děti učila sama doma a po krátkém čase u nich v prostorném domě zřídila i menší školu, kterou mohly navštěvovat i děti ze sousedství.

1.1. Bratranec Troňka

Na další Repinův umělecký vývoj měl velký vliv jeho bratranec Troňka. Dalo by se říct, že nebyť Troňky, Repin by se nikdy nestal malířem. To od svého bratrance se naučil alespoň základům techniky zacházení se štětcem, prací s barvami a jejich jména. Tímto způsobem byl pomalu zasvěcován do tajů malířství. Toto všechno si velmi zamiloval, ale nejvíce ze všeho měl rád, když Troňka vytáhl štětce a barvy, vzali Ustinu azbuku a vybarvovali v ní bílé obrázky.

Repin si velmi dobře zapamatoval první vybarvený obrázek. Byl to ananas. Když ho Troňka vybarvil, vypadal jako opravdový. Možná to byl ten důvod, proč se Ilju Jefimoviči tak

¹ Starověrci bylo náboženské hnutí, které se oddělilo od Ruské pravoslavné církve. Stoupenci tohoto hnutí byli považováni za kacíře.

vryl do paměti. Počínaje touto zkušeností se Repin do malování velmi zamiloval a stalo se jeho celoživotní vášní.

Byl jsem od malování mokry jako myš, hubovali mne, že se z těch barviček ještě zblázním.²

Ani bédování rodičů Repina od barviček neodradilo.

1.2. Ilja Jefimovič a topografický oddíl a malíř Bunakov

Když si milující rodiče uvědomili, že Iljův zájem o malířství neutuchá, nýbrž naopak narůstá, rozhodli se, že malého Ilju svěří do učení vojenskému topografickému oddílu, který pobýval v Čugujevu. Vojenský oddíl Ilju Jefimoviče podrobně seznámil s malířskou technikou a hlavně prací s barvami. Mladý Repin byl jimi naprosto unesen, poněvadž topografické barvy byly velmi kvalitní – měkké a syté. *A jaké barvy! Úplný zázrak ... Oči jsem si mohl vykoukat ... zdálo se, že jsou tak měkké a že chtějí samy na štěteček.³*

V šedesátých letech devatenáctého století ruský malíř Brjulov namaloval své veledílo „Poslední den Pompejí“. Celé Rusko pělo chválu na tento obraz a Repin si uvědomil, že pokud se chce stát opravdovým mistrem svého řemesla, bude zapotřebí silná vůle, píle a spousta trénování. Za nějaký čas topografický vojenský oddíl odjel z města a Ilja zůstal bez svých učitelů. Byl tedy nucen najít si nového učitele.

Ve svých zhruba třinácti letech se Repin stal učedníkem místního malíře ikon Bunakova, známého daleko za hranicemi kraje. Začátky nebyly nijak jednoduché. Zprvu Repin uklízel dílnu – zametal podlahu, umýval barvou pokrytý stůl, čistil štětce a palety.

Jednoho dne dostal příležitost. Bunakov mu zadal práci – měl do detailu překreslit znak Charkovské gubernie. Ikonopisec na něj nijak nespěchal. Repin měl tolik času, kolik na okopírování znaku potřeboval. Na večer toho dne, se Bunakov přišel podívat, jaký je výsledek. Byl ohromující. Poznal, že tohle se mladý Repin u topografického oddílu nenaučil, takový

² HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

³ HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

talent je vrozený. Tímto dnem se stal Bunakovým učedníkem. Repin si rozšířil a prohloubil malířské vědomosti a dovednosti. Byl velmi chytrý a bažil po každé nové informaci, která ho posune o krok dopředu vstříc jeho snu.

Bunakov byl vynikající portrétista. Jak je možno vidět na jeho zachovalých podobiznách, uměl objekt perfektně vystihnout. Nejen jeho podobu, ale uměl mu i vštípit psychologickou hloubku. Tomu se naučil i Ilja a dokonce přejal i Bunakov systém práce. Z dítěte se pod vedením portrétisty stal silný mladý muž. S určitou jistotou lze prohlásit, že Repin ono prostředí v dílně a život v ní, nenáviděl. Často přemýšlel, jak utéci zpět domů. Proto se v učení u Bunakova se nezdržel ani rok a ve svých patnácti letech, v roce 1859, se osamostatnil a začal přijímat první objednávky (což svědčí o jeho velkém nadání).

1.3. Repinovy první zakázky

V počátcích své umělecké kariéry, kočoval s ikonografickým spolkem po Ukrajině. Tyto kočovné cesty po Ukrajině mu pomohly sblížit se s lidem, nasbíral spoustu inspirace a přiučil se systematické a seriózní práci.

Repin pracoval velmi obratně a rychle. V důsledku toho, se jeho klientela rychle rozšiřovala a někteří zákazníci si jej zvali i k sobě domů. Ilja Jefimovič jezdil za prací i mimo město Čugujevo. Maloval ikony, portréty a dokonce dostal i zakázky k vyzdobení kostelních interiérů.

Ve svých sedmnácti letech, v srpnu 1861, vymaloval ve vesnickém kostele nedaleko Čugujeva veliký nástěnný obraz „Ukřižování“, a roku 1863 dostal zakázku na restaurování starého ikonostasu v chrámu ve vesnici Sirofino ve voroněžské gubernii. Tento kraj mu byl osudným. Zde se poprvé dozvěděl o malíři Kramském (budoucí vůdce ruských malířů), který se později stal Repinovým dobrým přítelem.

2. REPINOVO STUDIUM V PETROHRADU

Mezi jeho přáteli malíři se stále vyprávělo o Petrohradu. Mladého Repina vyprávění o tehdejší hlavní město uchvátilo natolik, že mu to nedávalo spát. Na podzim prvního listopadu roku 1863 uskutečnil svůj sen a přijel do Petrohradu se čtyřiceti pěti rubly v kapse a velkými ideály. Našel si různé podřadné práce, aby netrpěl hladem a přesto poznal, co je to bída.

Jeho ideály se postupně začaly měnit ve skutečnost v okamžiku, kdy přijel do Petrohradu a poprvé stanul před mohutnou budovou Akademie výtvarných umění, pyšníci se nádherným portálem, korunovaným majestátným dvouhlavým orlem.

2.1. Stav společnosti v Petrohradu v době Repinova studia a jeho politické aktivity

V době, kdy mladý Repin přicestoval do tehdejšího hlavního města Petrohradu, celé Rusko prožívalo velký sociální zvrát. Sice mladé, avšak již sílící ruské měšťanstvo, se začalo stále hlasitěji domáhat svých práv. Jako nová síla se stavělo do čela všeobecného boje proti feudalismu a v první řadě proti caru, jež byl symbolem absolutistické vlády.

Právě před dvěma roky utrpěl staletý feudálně-nevolnický řád rozhodnou porážku, když vláda byla donucena v důsledku rostoucích živelných bouří na venkově požadavků pokrokové inteligence a buržoasie usilující o vzrůst podnikání, odstranit nevolnictví a zavést rolnickou reformu. I když toto „osvobození“ pouze změnilo formy vykořisťování ve prospěch rozvoje kapitalismu, znamená celé období let padesátých a šedesátých nesmírně mnoho pro růst ruské vzdělanosti a revoluční myšlenky.⁴

Prohraná krymská válka ukázala, jak je nevolnické Rusko bezmocné a prohnilé, což podnítilo rychlý a masivní rozvoj umění. Největšího rozmachu dosahovala zvláště literatura. Ta byla pod drobnohledem na stránkách demokratického časopisu „Sovremenik“, který byl editovaný Černyševským, Dobroljubovem a Někrasovem. Vydávání časopisu „Sovremenik“ bylo zastaveno carskou vládou v roce 1866.

⁴ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

Důvodem byl fakt, že se časopis se neztotožňoval s tehdejší ideologií absolutistické vlády, která si uvědomovala jeho velkého vlivu na širokou vrstvu obyvatelstva, a hrozilo, že se vzbouří proti tehdejší krutovládě.

V padesátých letech se proslavují nám dnes známí velikáni ruské literatury: Turgeněv, Gončarov, Dostojevskij, Saltykov, Ščedrin, Ostrovskij a Lev Nikolajevič Tolstoj, který vystoupil se svými pracemi na veřejnost.

2.2. Nikolaj Gavrilovič Černyševskij

Vynikající pro výtvarné umění, jež dosahovalo neobyčejného významu, byla vědecká práce „Estetické vztahy umění ke skutečnosti“ (1853 – 1855) ruského učenice a revolučního demokrata Nikolaje Gavriloviče Černyševského (1828 – 1889). Toto dílo se stalo základním stavebním kamenem ruské estetiky a zároveň mohutným manifestem realistického umění. Černyševský v něm rozvíjel názory Vissariona Grigorjeviče Bělinského a Alexandra Ivanoviče Gercena (žijícího v exilu). Základními tvrzeními Černyševského práce jsou: „krásno je život“, „úkolem umění je reprodukovat život, vysvětlovat život a vynášet o něm soud“, se staly bází boje materialistického světového názoru proti idealismu ve filozofii a v estetice. Dílo Černyševského se stalo plánem ruské hudby, literatury, ruského divadla a hlavně malířství.

2.3. Odvážný čin třinácti studentů

Politická situace se po zrušení nevolnictví v oblasti výtvarného umění odrazila v zarputilém zápase progresivních umělců s imperátorskou akademií. Devět dní po Repinově příjezdu na Císařskou akademii do Petrohradu a nástupu na ni, došlo na akademické půdě k události, která se stala mezníkem, v jeho dalším uměleckém vývoji a zároveň otřásla ruským uměním.

Roku 1863 končilo 13 mladých umělců svá studia a k závěrečné zkoušce měli namalovat obraz, jehož mythologický námět stanovil profesorský sbor. Kandidáti požádali rektora, aby si mohli thema svobodně sami vybrat, a když byli odmítnuti, demonstrativně opustili školu.⁵

⁵ I. HLAVÁČEK, Luboš J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

Tento čin byl velmi převratný a nesmělo být o něm napsáno v žádných novinách. Mladí demonstranti založili umělecké družstvo „Artěl“. V této nové komunitě se bývalí akademici a mladí umělci rozhodli žít a pracovat. Vůdcem tohoto nově vzniklého spolku byl Ivan Nikolajevič Kramskoj, který zorganizoval protest ve škole. Význam spolku se nijak nezmenšil ani, když se po krátké době své existence rozpadl.

2.4. Peredvižnici

Rozpad spolku „Artěl“ pomohl ke vzniku daleko významnějšího sdružení, které jej s přehledem nahradilo. Bylo to tzv. „Sdružení pro putovní výstavy“, jinak známé pod jménem Peredvižnici, jehož členem se stal i Ilja Jefimovič Repin. Spolek byl jedním z významných činitelů v Repinově životě. V roce 1869 se spolu s ostatními umělci (např. G. Mjasojedovem, F. Vasilijevem, A. Volkovem aj.) podepsal pod oslovující dopis adresovaný hnutí Artěl za účelem podílet se na organizaci spolku Peredvižníků.

Stanovy společenství byly schváleny 2. října roku 1870. Je to historicky významný okamžik pro dějiny ruského umění. Mladí umělci, osvobozeni od přísných nařízeních a od dohledu Akademie umění, se řídili jediným uměleckým směrem a to „demokratickým realismem“. Peredvižnici měli tak velký vliv na ruskou vzdělanou společnost, že akademický umělecký styl byl odsunut do pozadí.

Když se Repin v roce 1878 opět účastnil peredvižnické výstavy, podal přihlášku do sdružení. Byl přijat bez obvyklé čekatelské lhůty. Repinův dopis organizaci: *„Nyní již přestala akademická ochrana nade mnou, mám se za svobodného před jejím mravním tlakem a proto v souhlase se svou dávnou touhou se podrobuji hlasování o mém členství ve Vašem Sdružení putovních výstav, Sdružení, s nímž mám již dávno hluboké mravní spojení a toliko vnější okolnosti mi překážely v něm pracovat od jeho založení.“*⁶

Jejich název byla zkratka z ruského pojmenování sdružení „Tovariščestvo peredvižnych vystavok“. Sdružení vzniklo 2. listopadu roku 1870 a jeho členy nebyl nikdo jiný, než členové bývalého Artělu - Kramským a Lemochem. Jádrem Spolku byla skupina moskevských malířů, kteří už od konce padesátých let v Moskvě uskutečňovali program realistického malířství: Perov, Prjašnikov, Savrasov a V. Makovskij.

⁶ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

Hnutí Peredvižnici si v organizování výstav předsevzali propagaci umění v ruských provinčních městech mezi ruským lidem.

Pod vedením malíře Mjasojedova, jemuž přináležela myšlenka organizace, z podnětné iniciativy Kramského, z obětavosti členů, z vřelých sympatií pokrokové ruské veřejnosti a z nadšené ochrany Stasova a Treťjakova vzešel výtvarnický spolek, jehož členové svou tvorbou napsali dějiny výtvarného umění v posledních tří desetiletí 19. století a udržovali tradici realistického umění na počátku věku našeho s I. J. Repinem v popředí.⁷

2.5. Soukromé hodiny u Kramského

Ctižádost po zdokonalení se v malířském řemesle a snaha uspět, vedla mladého Repina k tomu, že se nakrátko zapsal do soukromé malířské školy, kde se seznámil s Kramským, který v té době na škole vyučoval. Čas, který věnoval studiu na této soukromé škole, a možnost učit se přímo u Kramského pomohl Repinovi úspěšně složit přijímací zkoušku na akademii umění, která nebyla nijak snadná.

17. března roku 1865 poslal Repin motivační dopis předsedající komisi akademie a byl pozván a talentové přijímací zkoušky. Úkolem všech nadějných umělců bylo, nakreslit skicu na téma „Anděl smrti hubící egyptské prvorozené“. Celá série skic uchazečů byla vyřazena a Repin byl mezi nimi. Byl pozván k inspektorovi. Z návštěvy inspektora měl obavy, nevěděl co je důvodem jeho pohovoru a proto ji odkládal. Nakonec sebral odvahu a na pohovor přišel. Dozvěděl se, že jeho dílo nebylo vyřazeno, protože bylo špatné nebo že odporovalo ruským ideologickým názorům, ale bylo výjimečné. Začátky byly pro Repina celkem těžké. V Petrohradu neměl žádné přátele a brzy vyčerpal i svou malou finanční rezervu.

Nutno přiznat, že přísné stanovy Akademie byly dodržovány tak důsledně, že to celkem ani nebyla protekce. Rozhodovalo nadání a pracovní výsledky.⁸

⁷ HLAVÁČEK, Luboš I. *J. Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

⁸ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

2.6. Nástup na Akademii

Koncem ledna roku 1864 se Repinovo úsilí vyplatilo. Ilja Jefimovič konečně dosáhl toho, co si přál a byl přijat na Akademii. Horlivě začal navštěvovat přednášky, vyučování a malování podle antik v sochařském oddělení. Repin strávil na Akademii bezmála osm let. Marně hledal práci u fotografů a v ikonopisných dílnách. Nakonec díky doporučení přítele maloval portréty, avšak honorář nebyl nijak zvlášť vysoký. Sotva stačil na všechny výdaje.

Byl talentovaným studentem a jeho studijní úspěchy byly rychlé. Dostával dobré známky, které si zasloužil. Pro Akademii vykonával mnoho prací a mezi jeho poslední patřilo dílo „Vzkříšení dcery Jairovy“ (1871), za které zaslouženě obdržel zlatou medaili a stipendium na cestu do ciziny. Chladný námět tohoto díla proteplila Repinova živá vzpomínka na sestřinu smrt.

Jeho vlastní závěrečnou prací se stal velký obraz, který namaloval, ještě než opustil Akademii. Byl jím skupinový portrét „Slovanských skladatelů“. Obraz byl objednan majitelem velkého moskevského hotelu „Slovanský bazar“. Dílo zdobilo koncertní síň hotelu. *Byl to obtížný úkol, neboť šlo o vyřešení složitého skupinového portrétu dvaceti osob, z nichž takřka všechny musel malovat podle předloh. Značné obtíže také způsobovaly nemístné požadavky objednavatele.*⁹ Počátkem prosince 1871 Repin započal s jeho malbou a dokončil je za pouhých pět měsíců, což je úctyhodné vzhledem k rozměrům obrazu. Rozměry: 128 x 393 cm.

2.7. Burlaci na Volze (1870 – 1873)

Repin byl pozván svým přítelem malířem Savickim na nedělní oběd a jízdu parníkem po Něvě. Po návratu z výletu měl smíšené pocity. Byla to krásná podívaná na ruskou krajinu, zdobenou přepychovými vilami ruské vznešené společnosti. Celou úžasnou podívanou dotvářely hloučky vyšňořených dam, pochybujících se kolem rozmanitých květinových záhonů. Avšak tuto scénu narušili Burlaci.¹⁰

⁹ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

¹⁰ Burlaci byli námezdní lidé, kteří za pomoci lana táhli naložené lodě nebo vory proti proudu řeky (nejčastěji na řece Volze). Najmutí burlaků bylo ekonomičtější než pronájem parníků a v přístavu najmutí dělníků, kteří by náklad naložili a vyložili. Byl to druh sezónní práce.

Pro Repina se tato podívaná stala jednou z nejotřásavějších událostí v životě.

Savický byl burlaky nadšen a Repin uchvácen. Když se k burlakům přiblížili, Repin uviděl, že jsou celý strhaní z úmorné práce. To, co měli burlaci na sobě, připomínalo oblečení jen vzdáleně. Košile byli jakési špinavé a dřevé cáry, které na nich vysely, a místy jim byla vidět holá kůže. To všechno bylo nic v porovnání s tím, co se jim dalo vyčíst z tváře a jak vypadali. Zamračené upracované tváře vypovídající o dlouholetých zkušenostech, o trpělivosti, které je naučila bída. Leč jedno v nich nenajdeme – beznaděj. Byli to silné povahy. Odřená ramena, shrbená záda a smutné oči, kterými se dívali na svět skrze potem spleené prameny vlasů – úplný opak v porovnání s upraveným a rozjařeným panstvem. Repin zde z Burlaků dělá hrdiny a jejich prostřednictvím oslavuje lidskou dřinu a staví se tím tak na stranu vykořisťovaných s takovou přesvědčivostí, která pobuřovala nejenom akademické milovníky krásy ale i ty, kteří bezstarostně žili a tyto skutečnosti záměrně ignorovali.

To je neuvěřitelný obraz! – křičím Savickému. – Nikdo neuvěří! – je to strašné! Lidé na místě dobytka zapřaženi. Savicky, cožpak není možné nějak mnohem vhodněji převážet bárky s nákladem, např. vlečnými parníky?¹¹

Pro Repina to byl úchvatný a neobyčejný podnět k namalování obrazu. Byla to ojedinělá scéna, námět, který si až do té doby nikdo nedovolil zpracovat.

Ani po návratu do Petrohradu mu burlaci nedávali spát. Stále měl před očima tu scénu. Vybavoval si tváře a vzpomínal na ty galeje, které burlaci dennodenně podstupují.

Repinův kolega F. A. Vasilijev se zmínil o obzvlášť zajímavých burlacích ve středním Povolží. V květnu roku 1870 se Repin vydal do této oblasti společně s F. A. Vasilijevem a J. K. Makarovem a prožili zde čtvrt roku. Po hluboké studii burlaků – jejich života, volžské krajiny a venkovanů se vrátil zpět do Petrohradu a pustil se do malování. Než vznikl obraz ‚Burlaci na Volze‘ tak, jak ho většina z nás zná, vzniklo mnoho studií, skic a menších obrazů burlaků.

¹¹ HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

Nejvíce se zaměřoval na výraz ve tvářích a také kladl důraz na způsob jejich života. Už zprvopočátku věnoval zvláštní péči vyhledávání jednotlivých postav svých hrdinů. Proslulou postavou (na obraze druhý zleva) je burlak Kanin.

Do středu celé kompozice malíř postavil nejmladšího z nich. Vypadá, jakoby se chystal cosi říci. To k němu je směřována pozornost každého diváka. Tohoto hochu bychom mohli považovat za vzor budoucích ruských revolucionářů. Umělcův současník, kritik Stasov o obraze prohlásil: *„A to nebyli elegičtí, plačtivý a nařikající burlaci Někrasova – s mírným pohřebním voláním – ti, jejichž sten se u nás písní nazývá – ne, to byli mohutní, bodří, nezničitelní lidé, kteří složili bohatýrskou píseň Dubinušku – ej uchněm, ej uchněm, aj – da, aj – da – pod jejímiž grandiósními zvuky snad projde ještě mnoho generací, ale již bez dřiny a vlečného lana“.*¹²

Tento obraz měl obrovský úspěch v Rusku i za jeho hranicemi a tak se z pouhého obrazu stalo veledílo „Burlaci na Volze“¹³. Společenství mu přiřklo jedinečnost, jelikož Repin dokázal zachytit podstatu celé scény. Nejen, že na obraze byly vymalovány i ty nejjemnější detaily, nýbrž i byla zachycena emotivní hloubka celé situace tak, jak to nikdo jiný před ním nedokázal. Obraz Burlaci na Volze je dodnes jedno z největších děl ruského a světového malířství. Otevřel jím novou epochu umění.

¹² HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

¹³ viz. příloha č. 1

2. REPINŮV STUDIJNÍ POBYT V ZAHRANIČÍ

V květnu roku 1873, záhy po ukončení akademie Repin započal svou uměleckou dráhou studijní cestou do zahraničí spolu s jeho rodinou: manželkou Věrou Ševcovou, kterou pojal za manželku v roce 1872, a jejich prvorozenou dcerou Věrou. Cesta nesplnila svůj účel, ani nenaplnila jeho očekávání. Ilja poznával západoevropské výtvarné umění a zároveň jej srovnával s tím, co bylo v té době v Rusku. Sebekriticky měřil své výtvarné síly s cizími malíři.

Během svého pobytu v Itálii a Francii Repin neobyčejně ideově vyrostl a dozrál. Uvědomil si, že v první řadě musí být ruským umělcem a pak především lidským malířem – tedy člověkem, který si je vědom odpovědnosti svého povolání. Byl to další krok k tomu, aby se stal významným a světovým malířem. Dle těchto kritérií hodnotil každou uměleckou tvorbu, kterou viděl.

2.1. Vídeň

Jeho první zastávka byla světová výstava ve Vídni. Zde také visel jeho slavný obraz na čestném místě. Ilja Jefimovič byl výstavou velmi zklamaný, protože mu výstava připadala nudná a mdlá. Očekával, že se přiučí něčemu novému od velikánů. V obrazech malířů hledal prvek, který by ho ohromil nebo inspiroval, aby ho mohl zakomponovat do svých děl. K jeho neštěstí nic takového nenašel. Psal zklamaně domů.

Je tu cosi společného, zdechlého, bezcharakterního – tito páni malíři kromě ateliéru a modelů nic nevidí.¹⁴

3.2. Itálie

Itálie v něm zanechala velice podobný dojem jako Vídeň. Procestoval celou Itálii, ale ani zde se mu nepodařilo najít to, co hledal. Všechny své pocity vyjádřil v dopise Vladimíru

¹⁴ HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

Vasilijevičovi Stasovi:

„Na zimu uvažuji o Paříži, Řím se mi nelíbí, je tu tolik bídy, dokonce i v okolí, o zemském ráji, jak ho tu jiní proslavovali, není ani zmínky ... Ne, nyní mnohem více si vážím Ruska. Celkově mi však cesta přinese tak mnoho užitku, jak jsem ani nečekal. Ale dlouho tu nezůstanu. Je třeba pracovat na rodné půdě.“¹⁵

2.2. Paříž

Repin 10. 10. 1873 odjel do Paříže s myšlenkou na svou rodnou vlast. Bohužel i slavná Paříž ho zklamala – stejně jako Vídeň a Řím. Důvodem bylo to, že se mu nelíbila neupřímnost pařížského uměleckého života. Tento život byl sužován módností, honbou za efekty, snobstvím a podvody různého charakteru. I přes to, že Repin neustále myslel na rodné Rusko, zůstal v Paříži tři roky a věnoval se své vlastní tvorbě. Na neštěstí pro Repina povrchnost Paříže, nervozita a snaha po líbivosti měly na jeho tamější práci velký vliv. Repin žil v Paříži s rodinou, museli se uskromnit, jelikož studijní stipendium neposkytovalo dostatečné hmotné zabezpečení. Maloval malé žánrové obrázky a doufal, že se mu podaří je prodat. Často zůstával jen u té naděje.

Nejnámějšími obrazy z jeho Pařížské éry jsou: Sadko v podmořské říši, Pařížská kavárna, či portrét Turgeněva.

Kvůli získanému stipendiu, podléhal různým ustanovením a mimo jiné se nemohl účastnit výstav v cizině. Repin se prostřednictvím Stasova účastnil třetí putovní výstavy peredvižníků a dvakrát obeslal pařížský Salon. Proto měl obavy, jak se k němu zachovají akademické kruhy. Akademii šlo o to získat Repina na svou stranu, neboť prožívala krizi. Proto se uvolila ke všem možným ústupkům. Repin si stýskal po vlasti. Byl ruský umělec původem, tělem i duší a ke své tvorbě potřeboval styk s ruskou kulturou, ruským způsobem života a prostředím. Ilja Jefimovič si byl vědom vzrůstající ztráty své inspiraci, a proto se rozhodl k návratu počátkem roku 1876 do své rodné země – Ruska.

¹⁵ HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

3.3.1. Pařížská tvorba

Sadko v podmořské říši (1875 – 1876)

K tomuto obrazu si Repin vybral námět, jenž odpovídal jeho náladám. Hlavní postavou díla je bohatý Sadko, který zavítal do vodní říše, aby si vybral manželku. V říši jsou krasavice různého původu a náboženského vyznání. Avšak Sadko si přišel pro jednu jedinou – poslední dívku černavušku (ruskou dívku). Tato fantastická tematika je pro Repinovu tvorbu nezvyklá. To by mohlo být důvodem, proč obraz působí tak symbolicky a odtaziť. Musíme si uvědomit, že Repin byl realista a opíral se o skutečnost, zde tomu tak nebylo. Podobně působí i další známý obraz z doby, když Repin pobýval v Paříži.

V červnu roku 1876 se Repin vrátil do Petrohradu. Pobyl zde přes léto. Malíř očekával s netrpělivostí Stasovova úsudku o obraze Sadko. Byl až příkře odmítavý, podobně jako u Kramského, ještě když viděl dílo za své návštěvy v Paříži, Oba vůdčí ideologové v díle postrádali myšlenku, kriticky hodnotící život, postrádali realizaci estetických zásad revolučních demokratů. Symbolisující a proto ne dosti výstižně vyjádřený obsah obrazu přinesl nejasnosti v kompozičním řešení celku i podružných detailů.¹⁶

Pařížská kavárna (1875)

Obraz zachycuje typickou pařížskou kavárnu. Hned napoprvé upoutá naši pozornost koketa v popředí obrazu, která si pohrává s deštníkem a dívá se na dva gentlemany stojící opodál. Bohatě odění hosté v prostorném sále kavárny, zaplněném malými stolky. To vše dobře vystihuje buržoazní povahu velkoměsta.

Nicméně v případě Repina, je to málo. Dokázal přímo vynikajícím zachytit podstatu a hloubku scény, avšak zde se mu to také nepovedlo. Nežil v Paříži tak dlouho, aby ji poznal.

¹⁶ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

3. VZDĚLANCI, KTERÍ OVLIVNILI REPINOVU TVORBU

4.1 VLIV VLADIMÍRA VASILJEVIČE STASOVA

Vladimír Vasiljevič Stasov hrál v Repinově životě velkou roli. Nejen že mu patří nemalá zásluha o Repinův umělecký vzestup, ale také byl jeho dobrým přítelem.

V. V. Stasov byl přímo neocenitelný umělecký historik, teoretik, a kritik ve vývoji ruské demokratické kultury druhé poloviny 19. století. Stasov se narodil roku 1824. Byl synem známého petrohradského architekta Vasilija Petroviče Stasova. Studoval práva na Císařské právnické škole. Nicméně jeho vášní bylo umění, kterému se pak věnoval.

Dlouhou dobu pracoval ve veřejné petrohradské knihovně, ale tato práce ho nenaplňovala a toužil po něčem zcela jiném. Dopisoval si téměř se všemi ruskými umělci, spisovateli, hudebníky a především malíři své doby.

Byl velkým přínosem pro ruské realistické malířství a hudbu. Jejich bouřlivý vývoj kriticky sledoval a hodnotil v časopise „Otčestvenyje zápisky“. Na časopise spolupracoval s Belinským, Někrasovem a jinými. V roce 1868 Stasov vydal knihu „Původ ruských bylin“ a v letech 1883 – 1883 postupně publikoval rozsáhlý přehled „Dvacet pět let ruského umění“. Přesto však nejvýznamnějším dílem bylo velké album „Slovanský a východní ornament. Zabýval se v něm oblastmi: archeologie a lidovým výtvarnictvím. Byla to pečlivá studie a nejbohatší materiál, pomocí kterého bylo možno pochopit a prostudovat Stasovovi názory na umění a samotné ruské umění minulého století.

Stasov byl eminentní a vlivný kritik v oblasti výtvarného umění. V této sféře propracoval elementární teoretické problémy: kritérium hodnocení, otázka lidovosti a národnosti v umění. Dále vymezil požadavky realismu, ideovosti, typizace, umělecké pravdivosti a tendenčnosti tvorby. Byl skutečným znalcem svého oboru a považovali ho za příkladného kritika výtvarného umění. Repin o něm napsal: *Vladimír Vasiljevič Stasov byl učitelem umělců.*¹⁷ Byli si spolu natolik blízcí, že Repin před svým odjezdem do zahraničí, namaloval portrét V. V. Stasova a udržovali spolu korespondenční vztah.

¹⁷ HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953

4.2. PAVEL MICHAJLOVIČ TREŤJAKOV A TREŤJAKOVSKÁ GALERIE V MOSKVĚ

P. M. Treťjakov byla další osobnost, která hrála důležitou roli v Repinově životě a umělecké kariéře. Jak si můžeme všimnout příjmení Pavla Michajloviče, uvědomíme si, že sehrál významnou roli nejen v Repinově umělecké kariéře.

V dějinách ruského výtvarného umění se proslavil jako sběratel a zakladatel jedinečné obrazové galerie v Moskvě, jež nese jeho jméno. Patřil mezi bohaté moskevské obchodníky, avšak velmi se od nich charakterově odlišoval. Byl milovníkem realistického umění a také byl neobyčejně vzdělaný – opravdu vzácná výjimka mezi ostatními moskevskými snobskými obchodníky. Téměř celé své jmění věnoval na nákup obrazů. Treťjakov byl velmi skromný člověk. Neměl rád, mluvilo-li se příliš o jeho sbírkách na veřejnosti a za žádnou cenu nechtěl, aby se jeho jméno objevovalo v novinách a časopisech.

4.2.1. *Treťjakovská galerie*

Ruští výtvarní umělci byli na Treťjakovi existenčně závislí. Každoročně skupoval téměř všechny jejich významná díla. Za příklad si ho vzali i ostatní moskevští a petrohradští velmoži. Ti skupovali díla ze snobizmu a pro svůj věhlas.

Svou obrazárnu počal budovat z drobných grafik a děl holandského umění a roku 1856 do své sbírky získal první ruské obrazy. S Prjašnikovem se domluvil o koupi jeho sbírky. V šedesátých letech 19. století byla galerie známa i v provinciích. Netrvalo dlouho a její pověst i věhlas se rozšířili do ciziny. Treťjakov umožnil přístup do galerie nejširšímu obecnstvu, které sem, na rozdíl od petrohradské Ermitáže, mohlo přicházet v botách a v košili, což dříve nebylo možné.

Treťjakov si často objednával u Repina díla, která se stala předmětem neustálého jednání a finančních neshod. Repin dbal na výběr svých děl – do galerie putovala jen ta nejlepší. Ale i přes to všechno si Repin, jako ostatní ruští malíři, velmi vážil Treťjakova zájmu a jeho srdečnosti.

4. REPINŮV NÁVRAT DO RODNÉ VLASTI

Krátce po návratu do Ruska ze studijního pobytu v zahraničí, se Repin vydal do rodného Čugujeva v Charské gubernii. Rád chodil na dlouhé procházky po kraji. Při jedné takové procházce spatřil scénu: četníci, kteří vezli politického vězně. Byl tímto výjevem silně zaujat. Zdálo se, jako by Ilju Jefimoviče kdosi chtěl upozornit na to, že vrátil do země, která není svobodná a již vládne absolutistický tyranský car. Že se vrátil do země, ve které se každý pokus o jakýkoli odpor trestá okovy a Sibiří.

Tato scéna vněm zanechala hluboký dojem. Otřásla jím, rozechvěla ho i rozhořčila. Repin to přijal jako tematický signál na nový námět. Vydal se novým směrem – stal se malířem revolucionářů. Výjev s četníky rozezněl Repinovu bohatou představivost, která zahálela od dokončení jeho prvního revolučního díla *Burlaci*.

V této době je Repin znechucený Moskvou, moskevským způsobem života dokonce i moskevskými umělci, kteří na něj mnohdy žárlili. Stále častěji se svým blízkým přátelům zmiňuje o tom, že se přestěhuje z Moskvy do Petrohradu. Dříve než tak učiní, chce dokončit nový obraz „Křížového procesí v Kurské gubernii“.

Obraz inspirovaný četníky nazval „Eskorta“, dále následovala díla: *Zatčení propagátora*¹⁸, *Odmítnutí zpovědi* a *Nečekali ho*.

4.1. Křížové procesí

Při oněch procházkách, které Repin v Čugujevu podnikal, uviděl jednu z těch náboženských slavností pravoslavné církve – křížové procesí. Zaujal ho velký dav lidu, který se slavnosti účastnil. Oblast Čugujeva byla známá svou početností účastníků těchto náboženských slavností. Na tento námět vznikly hned dva obrazy: *Křížové procesí v dubovém lese* (znázorňující staré patriarchální Rusko) a známější, *Křížové procesí v Kurské gubernii* (vystihující soudobé Rusko).¹⁹

¹⁸ Viz příloha č 2

¹⁹ viz. příloha č. 3

5.1.1. Křížové procesí v Kurské gubernii

Začátkem června zajedu do Kurska, v okolí bude slavné křížové procesí – podívám se a udělám si poznámky pro svůj obraz.²⁰

V roce 1881 se intenzivně začíná věnovat tvorbě tohoto obrazu. Aby bylo dílo co nepřesnější, vydal se do Kurska na křížové procesí. Vrátil se s velkým množstvím materiálu a také s novou myšlenkou. Na rozdíl od díla *Procesí v dubovém lese*, je děj zakomponován do krajiny bez stromů – plné pařezů. Repin tím chtěl poukázat na to, jak podnikatelé plení přírodní bohatství bez uvážení. Aby doplnil materiál a mohl tak dokončit svůj obraz, trávil léto roku 1881 a roku 1882 na venkově nedaleko Moskvy, kde sbírá studii venkovských modelů, jež maluje ve slunečním jasu v přírodě.

Toho dne je horký den parného léta, ve vzduchu se vznáší prach a po cestě pochoduje obrovský dav lidí. Celý obraz je zalit ve slunečních paprscích, které podtrhuje azurově modré nebe a dotváří tak autentický pocit parného letního dne. Pomalý dusot koňských kopyt podtrhuje monotónní zvuk lidských kroků. Těžký svatostánek pokorně a zbožně nesou zarostlí muži. Zdá se, jako by se na tento den celý rok připravovali. Za nimi jdou dvě ženy s ikonou ve skříňce. Ženy následuje již značně unavený pop, utírající si zpcené čelo. Dvě měšťanské ženy, po boku se starostou, jdou pár kroků za popem reprezentující vyšší sociální třídu. Na pořádek během procesí dbá poslušný dozorce na koni, napřahující se bičikem po jednom z účastníků, který narušil posvátnost a klid procesí.

Toto dílo je až neuvěřitelně přesvědčivé. V divácích dodnes zanechává hluboký dojem. Mají pocit, jako by se také účastnili onoho procesí – dýchali horký vzduch, nesli břímě svatostánku, vdechovali malá smítka zvířeného prachu. Obraz je nedílným celkem a je zde vidět celá škála povah, nálad, psychologických výrazů a sociální život lidí na venkově v poreformním období. Repin v tomto obraze dokázal propojit kompoziční stránku s obsahem díla tak, že nevytvářejí umělý dojem. Všechny vlastnosti, které teoretizující kritikové tolik vyzdvihávají a zdůrazňují, jsou Repinovi vlastní a v obraze mistrovsky zvládnuty. Roku 1883 se obraz objevuje na XI. putovní výstavě, organizované hnutím Peredvižníků.

²⁰ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

5.2. Revolucionářská tvorba

Koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let 19. století se v Repinově tvorbě začínají objevovat vyhraněně revoluční náměty. Byly odrazem a reakcí na tehdejší dobové poměry a události. To potvrzuje Repinovu velikost – pokrokový světový názor, zformovaný studiiemi Belinského a Černyševského. Stasov často naváděl Ilju Jefimoviče, aby si přečetl policíí zapovězené revolucionářské spisy. Repin viděl v revolucionářích svobodomyšlné lidi, uskutečňující svůj sen. I on patřil ke svobodomyšlným lidem. Vždyť už Burlaci byli takovým protestem proti vykořisťování lidské práce.

Cyklus obrazů na revolucionářské náměty je dokladem bojové pokrokovosti Repina, i toho, jak znal a jak rozuměl ruskému životu v poreformním období, v období raznočinského boje za osvobození lidových mas.²¹

Repin se snažil namalovat obraz, který by zachytil hlubokou myšlenku, jež by plasticky vystupovala na obraze. Tou myšlenkou, kterou chtěl zachytit, byl dojem ze známého procesu proti sto devadesáti třem, který se konal před carským soudem na počátku roku 1878. Byl to proces, ve kterém byli souzeni aktéři mohutné propagační akce narodníků „chožděnija v narod“.

Ale abychom si to nevyložili nesprávným způsobem, je důležité zmínit, že Repin se nepřikláněl k ideologii narodníků, i když namaloval jejich revolucionářskou činnost. Měli společnou vizi zaměřenou proti carovi a velkostatkářům. Zalíbila se mu pokroková stránka narodnické činnosti. Právě obraz „Zatčení propagátora“ (v některých pramenech uváděn název „Zatčení agitátora“) je vyobrazením osudů narodníků.²²

²¹ FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.

²² Narodnici bylo novodobé ruské revoluční hnutí. Byli spíše považováni za buřiče a anarchisty, než za bojovníky o lidská práva.

5.2.1. Zatčení propagátora (Zatčení agitátora)

Téhož roku vznikla první varianta obrazu Zatčení propagátora (též se nazývá Zatčení agitátora). Ta pro Repina nebyla dostačující kvůli své skicovosti, a protože postrádala hlubokou myšlenku – dramatickou stránku. Koncem roku 1880 začal Ilja Jefimovič zpracovávat druhou variantu obrazu. Od té první varianty se v první řadě lišil tím, že se mu podařilo prohloubit jeho obsah. Dílo bylo kompozičně i obsahově propracovanější.

Při pohledu na obraz nás zaujmou hned dvě postavy: mladý zatčený propagandista obklopený strážnými a policista, který si pozorně prohlíží propagandistický leták. V pravé horní části je vidět úředník, který právě našel usvědčující důkaz – svazek letáků. V zadní části obrazu sedí udavač a přemýšlí o činu, který spáchal.

Repinovi se v díle povedlo zachytit marnivost ruského lidu. Obětavé, chození mezi lid bylo odměněno carskou justicí a nepochopením ruského lidu.

5.2.2. Nečekali ho²³

Bohužel nevíme málo o tom, jak probíhala práce nad tímto obrazem. Tedy někomu by se mohlo zdát, že dnešní studie obrazu ‚Nečekali‘ je obsáhlá, avšak toto dílo je považováno za přelomové a proto můžeme tvrdit, že dochované informace nejsou dostačující.

Původní myšlenka obrazu byla taková, že měla pouze dotvářet sérii 3 obrazů na revoluční téma. Obraz měl být malých rozměrů. Více informací není známo, jelikož se je stále nepodařilo rozšířovat. Jediné z čeho lze čerpat jsou skici, studie a dochované obrazy. Dvě nejznámější vyjevení jsou: návrat děvčete a návrat muže. V zásadě jsou si podobní. Hlavní myšlenka je překvapení z jejich návratu. Dokonce i roční období a prostředí na obrazech je shodné.

První obraz s dívkou, představuje typickou studentku, která vchází do pokoje a překvapuje tím tak svou rodinu. Na Repina byl vyvíjen tlak, aby místo ženské hrdinky zaujal muž. Avšak to je matoucí informace, jelikož oba obrazy (s mužem a ženou) byly namalovány ve stejný čas, takže nelze s jistotou říct, který byl první.

²³ Viz příloha č. 4

V roce 1886 byl na výstavě Společenství milovníků umění v Moskvě vystaven obraz, ve kterém byl hlavní postavou muž. O tom svědčí i dopis, jenž napsal I. S. Ostrouchov C. V. Flerovu, ve kterém se dotazoval, proč onen obraz nazývá ‚Nečekala‘.

Když se vrátíme na začátek, tedy k samotným studiím v roce 1882, odkryjeme si charakter obrazu. Repinův záměr byl odkrýt mladistvý charakter postavy a její energii, naneštěstí byl donucen to změnit. Z původní myšlenky tak mnoho nezbylo, ale podařilo se mu zachovat alespoň mladickou otevřenost.

Obrázek z roku 1883, vyobrazující studentku je skoro totožný s poslední mužskou variantou. Jakoby se Repin na poslední chvíli rozhodl, že hlavní postavou bude muž a dívku překreslil. Nelze tedy s jistotou určit, kdo byl na obraze.

Na obraze s dívkou je krásně zřetelná situace: překvapení ze shledání. Dívka se pousmívá a její sestra je zaskočená. Záhy poznává, že nejspíše není vítaným hostem. Je v rozpacích a vzpomíná na ta dětská léta, kdy se sestrou bývávaly kamarádkami. Druhá postava (sestra) je jejím příchodem znepokojena a třetí sourozenec ji dokonce nepoznává. Toto je typický výjev – rodinné drama, pro sedmdesátá léta 19. století.

V tentýž čas Repin rozvíjí i druhý obraz s mužem - vyhnancem. Bylo rozhodnuto, že obraz bude velkého formátu a v duchu revoluce. Hlavní myšlenkou děje obrazu je návrat politického vyhnance domů po mnoha letech. Vzdělaná rodina měla vítat dávno ztraceného syna – muže plného naděje a revolučních názorů.

Kompoziční vztahy mezi postavami, pózy a výrazy v tvářích musely rozvinout a podpořit jednotné vnímání dramatické scény. Repin obraz několikrát upravoval, pohrával si s výrazy, pózami, světlem na plátně, protože dílo bylo velmi kritizováno. Pokaždé požadoval po kritiku a příteli Stasovu, aby se ke každé změně v díle vyjádřil. Dokonce i sám Treťjakov dílo nechtěl odkoupit, protože se mu zdálo nedokončené, něco v něm chybělo. Bylo to něco, co vyjadřovalo osobitý Repinův styl. Poslední korespondence mezi Repinem a Stasovem ohledně ‚Nečekali‘, mu otevřela oči a vnukla myšlenku. Celý obraz přemaloval a tak vzniklo přelomové veledílo.

5.2.3. Carevna Sofie (Carevna Sofie Alexejevna za rok po jejím zavření do Novoděvičího kláštera, v době poprav střelců a mučení jejího služebnictva v roce 1698)²⁴

V červenci 1878 se Repin procházel po břehu řeky Moskvy, když jeho pozornost upoutal Novoděvičí klášter. Při pohledu na tento klášter si vzpomněl na smutný osud carevny Sofie, která odešla ze světa v tichosti, a postupem času se na ní pozapomnělo, což mu vniklo nápad namalovat její obraz, ve kterém by plně zachytil a vyjádřil charakter této osobnosti. O tento námět měl potřebu se podělit s V. V. Stasovem, a tak mu celou scenerii popisuje v dopise.

Rozhodl se požádat o pomoc samotného Stasova. Konkrétně ho požádal, zda by mu mohl zajistit a zkompletovat podklady potřebné pro tvorbu obrazu. Při tvorbě obrazu se nechal inspirovat V. I. Surikovem, konkrétně jeho obrazem s názvem „Ráno před popravou střelců“. Repin stačil obraz namalovat v rekordním čase a to bez jakýchkoliv úprav a vylepšení, což je na tuto dobu nezvyklé.

Obraz „Carevny Sofie“ byl od počátku předmětem pomluv a kritiky, ale i uznání a chvály. Byl to Repinův první historický portrét, na kterém dokázal, že je právem označován za vynikajícího umělce své doby, který dokáže vystihnout podstatu portrétu. Sám kritik umění Stasov uznal, že portrét je zdařilý a autentický. Repinovi se podařilo smísit dva umělecké žánry: historický a revoluční. Jedná se o jednokompoziční obraz s dramatickým dějem.

Zajímavost: V jednom zdroji jsou uvedena dvě různá data, spojená s přípravou tohoto obrazu. V roce 1877 Repin připravuje a vyhodnocuje nasbíraný materiál a vytváří námět pro obraz. Zároveň se v roce 1878 prochází po břehu řeky Moskvy, když ho napadne při pohledu na Novoděvičí klášter tentýž námět.²⁵

²⁴ Doslovný laický překlad názvu obrazu autorem práce.

²⁵ Лясковская, О. А., Илья Ефимович Репин. Москва: Искусство, 1982

5.2.4. Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581 (1881-1885)²⁶

Dalším z obrazů vykreslující historickou událost je velkolepé dílo „Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581“. Repin opět dokázal světu svůj cit pro barvy a umělecký um vstítit postavě na obraze psychické rozpoložení, které v onen okamžik postava prožívala. Všechna jeho díla dokazují, že byl mnohotvárným umělcem a žádný umělecký žánr mu nebyl cizí. Tento obraz je považován za jeho životní historické dílo.

Repin miloval umění jako takové a to samozřejmě zahrnuje i hudbu. V roce 1881 Ilja Jefimovič navštívil koncertní dílo N. A. Rymského-Korsakova s názvem „Pomsta“. Bylo to krátce po atentátu na ruského cara Alexandra II. Nálada skladby na něj zapůsobila velmi silně a vnímavý posluchač Repin okamžitě spatřil ve své mysli nový námět na obraz, prostřednictvím kterého chtěl vyjádřit své pocity ze skladby.

Sled událostí posledních pěti let v něm vyvolal vzpomínku na činy krvavého vládce Ivana Hrozného, který se později stal hlavní postavou v Repinově obraze.

Situace si vyžadovala studie Ivana Hrozného a přehled o tehdejších historických událostech. Hledal nové modely a vytvořil mnoho skic a studií, ze kterých později čerpal. Nejvíce ze všeho toužil vyjádřit pološílený výraz Ivana Hrozného ve chvíli, kdy si uvědomuje, jak veliký spáchal zločin, a proto načrtnul takové množství skic. Nebál se hledat inspiraci ve svých přátelích, a tak značná část Ivanova pološíleného výrazu je vytvořena podle hlavy malíře G. G. Mjasojedova. Jako základ pro obličej Ivana Hrozného posloužil ten spisovatele V. M. Garšina.

Obraz je vynikajícím komponován a celkový dojem utváří zvolený motiv, námět a malířův um. V popředí celého obrazu je Ivan Hrozný se svým synem. Oběma postavám je věnována péče a jsou vykresleny do detailu. Při pohledu na skutečný obraz v galerii, můžeme nabýt dojmu, že krev na synově hlavě je pravá a čerstvá. Tím Repin docílil pečlivým výběrem barev a jejich míšením. Z jejich tváří je možno vyčíst co se stalo, těsně před tím, než Ivan Hrozný uhodil svého syna. Na lítost je pozdě, skutky nelze vrátit a nářek synovi život nenavráť. Kontrast mezi otcem a synem je patrný na první pohled.

²⁶ Viz. příloha č. 5

Otec je vyděšen svým činem a třímá v rukou hlavu svého syna, který mu pokojně umírá v náručí. Až onu osudnou chvíli si Ivan uvědomuje, co je to otcovská láska.

Roku 1885 je historické dílo představeno veřejnosti prostřednictvím výstavy Peredvižníků. Všichni návštěvníci dychtili po tom, vidět dílo, které zobrazuje Ivana Hrozného, jako vraha svého syna. Takové vyobrazení příslušníka carské rodiny a hlavně samotného cara, i když už byl dávno mrtev, bylo v tehdejší společnosti jistým tabu. Mladá generace umělců dílo považovala za Repinovo vyjádření odporu proti ruskému samoděržaví a právě Reakční vládní kruhy spolu s nejvyšším prokurátorem obraz považovali za maření jejich boje proti revolucionářům a Repinovo velkolepé dílo bylo tabuizováno. Až roku 1913 smělo být dílo vystavováno.

4.2. Repin – člověk svobodmilovný

Ilja byl člověk, který neobyčejně miloval svobodu. Ať se jednalo o svobodu projevu, duševní nebo fyzickou. Proto nenáviděl samoděržaví a považoval jej za nepřírozené a nebezpečné. Měl přímo odpor proti každému spoutávání nebo odebírání svobody člověka. Jeho svobodmilovnost nepramenila z touhy po buřičství nebo anarchizmu, pramenila z uvědomělého demokratického přesvědčení. Repin a jeho přátelé malíři se pravidelně scházeli v sídle mecenáše Mamontova²⁷ v Abramcevu u Moskvy. Právě při jednom takovém setkání roku 1878 uslyšel zajímavou historku o veselém dopise, který kdysi poslali „Záporožci“ tureckému sultánu. Historka ho zaujala. Viděl v ní odvážný projev svobodmilovnosti, jaký mu byl vlastní.

5.3.1. Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi (1880 – 1891)²⁸

Na tomto díle začal pracovat koncem 80 let 19. století a dokončil ho v roce 1891. Hlavním tématem a zároveň hlavním dějem obrazu je legendární příhoda ze života Záporožců. Tehdejší turecký sultán Mahmud IV. toužil po tom, aby mu Záporožci odpřísáhli absolutní oddanost a vzdali se tak svého území. Tyto požadavky sultán vyjádřil v dopise, který

²⁷ Savva Ivanovič Mamontov (1841 – 1918) byl ruský průmyslník a mecenášem ruského výtvarného umění.

²⁸ Viz příloha č. 6

Záporožcům doručil jeho posel. Jelikož měl ze sultána každý strach, nepředpokládal tento, že by se někdo vzepřel proti jeho vůli. Opak se stal pravdou. Po přečtení dopisu se Záporožci sultánovi vysmáli a začali hromadně sepisovat odpověď, která byla úsměvná, dalo by se říct až urážlivá. Při pohledu na obraz je vidět s jakým „zápalem“ Záporožci diskutují o obsahu dopisu, určenému jako odpověď sultánovi. Aby Repin dokonale zachytil atmosféru, sílu okamžiku a výrazy tváře, odjel v létě roku 1880 do oblasti Dněperského pohraničí spolu se svým učedníkem Valentinem Sjerovym , kde se věnoval studiu jejich života. Byl natolik pohroužen do myšlenky vyobrazení motivu a sbírání podkladů, že na krátký čas přerušil korespondenci se Stasovem. Po čase mu posílá omluvný dopis, ve kterém mu vysvětluje, proč mu neodepisoval. V současné době se obraz nachází v ruském národním muzeu.

5. PODZIM AUTOROVA ŽIVOTA A JEHO DÍLO

V době posledních zakázek byl Repin podruhé ženat s Natalií Nordman. Znaven Ruským uměleckým a sociálním prostředím se uchýlil do Finska do oblasti osady Penaty (ležící 45 kilometrů od Petrohradu), kde za pomoci své nové manželky pořídili nový domek. Celá osada (dnes městečko) se v dnešní době jmenuje Repin a jeho malebná chata slouží jako muzeum. V krásné a čisté přírodě čerpal energii a inspiraci pro svá poslední díla.

Byl oblíbený soused a pro okolí pořádal každou středu vegetariánské pohoštění – posezení. Těmto středám se začalo familiárně říkat „Repinovy středy“.

5.1. Portréty Ilji Jefimoviče Repina

Během svého života namaloval Repin portréty mnoha lidí. Z jeho nejslavnějších uvádíme například kritika umění V. V. Stasova, spisovatele L. N. Tolstého, filantropa Treťjakova nebo básníka a malíře Tarase Ševčenka. Ilja Jefimovič byl známý tím, že do svých portrétů uměl promítnout vlastnosti objektů, které je nejlépe vystihovaly. Fakt, že portrét dokázal namalovat s málem informací a z paměti, mu umožňoval tvořit rozmanité a přesto detailní díla. Při portrétování Angličana George Buchanana, si ani neuvědomil, že proběhla Říjnová revoluce, ale když se tuto novinu dozvěděl, byl velmi šťasten.

Výše zmíněné portréty: V. V. Stasova, L. N. Tolstého a P. M. Treťjakova, jsou výrazem přátelství mezi nimi a Repinem. Při bližším zkoumání a porovnání s ostatními portréty, jsou tyto více propracované, protože jsou velmi citově zabarvené.

5.2. Poslední vrcholné dílo („Zasedání státního kabinetu“)²⁹

Posledním záslužným dílem Repina byla zakázka, kterou mu zadala vláda v roce 1901. Jednalo se o portrétování zasedání Státního kabinetu carského Ruska. Začal tvořit v již novém domově ve Finsku. Obraz byl opravdu rozměrný (400x877cm) a Repin měl prostor pro rozvoj fantazie a postav. Na obraze jsou zachyceny a podrobně rozvedeny všechna tehdejší politická esa jako byli: car Nikolaje II. a velkoknížata Michaila Alexandroviče, Michaila Nikolajeviče a

²⁹ Viz příloha č. 7

Vladimíra Alexandroviče. Pracoval velmi rychle a obratně a téměř za 3 roky byl obraz dokončen.

5.3. Repin a bolševické vláda

Carské samoděržaví bylo svrženo a nastoupila nová slibná bolševická vláda. Jejím cílem byl sociální stát, ale k tomu potřebovali nějaké prostředky. Jedním z nich se stalo i umění I. J. Repina. Díla byla vlastenecká a působivá, proto se stala propagandistickým prostředkem. Bolševická vláda, přemlouvala prostřednictvím dopisů Repina, aby se vrátil do své rodné vlasti Ruska, ale on odmítal. Rok 1914 je pro Repina smutným. Zemřela mu jeho milovaná žena Natalie na tuberkulózu. Od toho okamžiku se Repinův zdravotní stav zhoršoval, jak fyzický tak i psychický. Jak už jsem jednou zmiňovala, vše v Repinově životě bylo provázané a měli bychom si uvědomit, že to byl empatický a emočně založený jedinec, jako každý jiný umělec na světě.

V roce 1926 se velmi vážně zhoršuje jeho zdravotní stav a o čtyři roky později 29. září roku 1930 jeho srdce přestalo už navždy bít a naposledy vydechl.

ZÁVĚR

Téma bakalářské práce jsem si zvolila cíleně, chtěla jsem znalostmi o tak vynikajícím malíři obohatit nejen sebe, ale i všechny budoucí čtenáře mé práce. Pokaždé, když se mě kdokoli zeptal, co vím o životě a dílech Ilji Jefimoviče Repina, neměla jsem ani základní znalosti.

Práce je založena na faktech obsažených v prostudované literatuře. V práci jsem se snažila přiblížit všechna stěžejní díla Repinovy umělecké kariéry. Číst samá fakta je občas únavné, a proto jsem text obohacovala i o zajímavosti ze života malíře Repina.

Práci jsem rozdělila do šesti základních kapitol, ve kterých jsem se snažila chronologicky popsat jednotlivé životní etapy malíře Repina včetně významných děl, která v oněch etapách vytvořil. Při shromažďování knižních titulů a podkladů, jsem zjistila, že i když je jich na trhu dostatek, jsou si všechna díla obsahově velmi podobná a v zásadě se liší pouze širším rozpracováním. Z tohoto důvodu jsem pro svou bakalářskou práci pět stěžejních titulů.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá životem a tvorbou ruského národního umělce Ilji Jefimoviče Repina. Každá kapitola je věnována životní etapě a k ní patřícím dílům. Vybraná díla jsou podrobně rozebrána a fotografie děl jsou uvedeny v přílohách.

РЕЗЮМЕ

Целью бакалаврской работы является описать жизнь и творчество русского национального художника Ильи Ефимовиче Репина. Работа состоит из шести глав и каждая занимается его жизневой etapой и искусством тот же времени. Избранные работы детально разобраны и фотографии этих работ можно найти в приложении

SUMMARY

This bachelor thesis deals with a life and art of the famous russian national artist Ilya Yefimovich Repin. Each of the chapters is denotated to a part of life and its works. Chosen works are closely described and photos of the works are included in annex.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje v českém jazyce:

1. FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.
2. HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

Knižní zdroje v ruském jazyce:

1. Лясковская, О. А., Илья Ефимович Репин. Москва: Искусство, 1982
2. Pis'ma k chudožnikam i chudožestvennym dejateljam / I.Je. Repin. Pis'ma podgotovleny k pečati i primečanija k nim / sostavleny N.G. Galkinnoj i M.N. Grigor'jevoj. -- Moskva : Iskusstvo, 1952. -- 408 s. : [3] l. il.
3. I'ja Repin : Živopis' / Il'ja Jefimovič Repin ; Avt. vstup. stat'ji Grigorij Jur'jevič Sternin : Grafika ; Sost. N. A. Vatenin. -- Leningrad : Avrora, 1985. -- 290 s. : 193 čb. a barev. reprod., fot. ISBN 5-7300-0099-5

ZDROJE OBRÁZKŮ:

Obrázek č. 1: **Burlaci na Volze 1870 - 1873**

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilja_Repin

Obrázek č. 2: **Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi (1880 – 1891)**

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilja_Repin

Obrázek č. 3: **Sadko v podmořské říši (1875 – 1876)**

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilja_Repin

Obrázek č. 4: **Křížové procesí v Kurské gubernii**

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilja_Repin

Obrázek č. 5: **Zasedání Státního koncilu ruské říše (1901 – 1903)**

Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ilja>

PŘÍLOHY

Přílohy č. 1:

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Příloha č. 5

Příloha č. 6

Příloha č. 7

